

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΩΝ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

Εξάμηνο ΣΤ΄

Εργασία στο Μάθημα
Ιστορία της Σύγχρονης Τέχνης Ι

Mark Rothko: Κείμενα για την Τέχνη
Η Σχολή της Νέας Υόρκης και η Έκφραση του Ατόμου

Αρετή Κατσούλα
ΤΧ2007023
Ιουστίνη Ελοούλ
ΤΧ2007027

Σεπτέμβριος 2010
ΚΕΡΚΥΡΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Εισαγωγή	3
1. Βιογραφικά Στοιχεία	4
2. Πρώιμη Περίοδος. Ονειρικά Τοπία και Σουρεαλισμός και Μελέτες.....	5
3. Μια χρονολογική παρουσίαση των έργων του κατά την πρώιμη περίοδο (1928-46).	8
4. Όψιμη Περίοδος. Διαμορφώνοντας Ένα Προσωπικό Στυλ.....	18
5. Μια χρονολογική παρουσίαση των έργων του κατά την όψιμη περίοδο (1947-50).....	23
Ανακεφαλαίωση	33
Βιβλιογραφία	34

Mark Rothko: Κείμενα για την Τέχνη

Η Σχολή της Νέας Υόρκης και η Έκφραση του Ατόμου

Εισαγωγή

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας είναι η έρευνα και καταγραφή των απόψεων και έργων του Mark Rothko στο πλαίσιο του αφηρημένου εξπρεσιονισμού τόσο κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όσο και μεταπολεμικά.

Ο αφηρημένος εξπρεσιονισμός ή αλλιώς Σχολή της Νέας Υόρκης αποτέλεσε ένα καλλιτεχνικό κίνημα με κέντρο τη Νέα Υόρκη από τα μέσα της δεκαετίας του '40 με αρκετά ευρεία όρια. Πρόκειται για ένα κίνημα το οποίο συμπεριλαμβάνει πολλές διαφορετικές μεταξύ τους τεχνοτροπίες και ποικίλες τεχνικές, όπως επίσης και καλλιτέχνες, το έργο των οποίων διαφέρει σε μεγάλο βαθμό, με μία ωστόσο κοινή συνισταμένη για όλους, την ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση. Η αυτόματη γραφή (επιρροές από την ψυχανάλυση του Jung), ο αυτοσχεδιασμός και οι επιρροές από τον κυβισμό και τον υπερρεαλισμό σε συνδυασμό με την θεωρητική γνώση για την τέχνη σε μια εποχή όπως η έκρυθμη περίοδος του πολέμου, αποτέλεσαν τις πρώτες βάσεις για την ανάπτυξη και εξάπλωση του αφηρημένου εξπρεσιονισμού. Αυτή ακριβώς η ποικιλομορφία του κινήματος επέτρεψε σε πολλούς καλλιτέχνες να εκφραστούν μέσα από αυτό με πολλούς τρόπους αναπτύσσοντας νέες τεχνικές όπως την παρουσία του τυχαίου με το dripping και τα σταξίματα σε μεγάλες επιφάνειες (all over), οι οποίες συνοψίζονται με τον όρο action painting, με θέματα επηρεασμένα από την αμερικανική πολιτική και τα αρχετυπικά μοτίβα με βάση την αφαίρεση. Μερικοί από τους κυριότερους εκπροσώπους του ήταν ο Jackson Pollock, ο Willem de Kooning και ο Mark Rothko.

Αρχικά λοιπόν θα γίνει μια σύντομη αναφορά στη ζωή και το έργο του Mark Rothko, ενώ στη συνέχεια θα ακολουθήσει μια εκτενής καταγραφή ανά χρονολογική σειρά στα κείμενα του προς κριτικούς και θεωρητικούς της τέχνης σχετικά με το ρόλο της και τον τρόπο διδασκαλίας της στους νέους.

1. Βιογραφικά Στοιχεία

Ο Rothko γεννήθηκε το 1903 στο Dvinsk της Ρωσίας (Λετονία) σε μια αρκετά μορφωμένη οικογένεια, η οποία το 1913 μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Το 1918-21 φοίτησε στο Lincoln High School ενώ το 1922 στο Yale. Το 1923 έφυγε από το Yale για να επιστρέψει στο Πόρτλαντ και τελικά να οδηγηθεί στη Νέα Υόρκη το 1926, όπου και φοίτησε στην Art Student's League με δάσκαλο το Max Weber, ο οποίος και άσκησε σημαντική επιρροή στο έργο του. Εκεί οι δυνατότητες ελεύθερης έκφρασης και δημιουργίας ήταν περισσότερες. Ήταν το κατάλληλο περιβάλλον για να εκφράσει με μεγαλύτερη ευκολία τις πολιτικές πεποιθήσεις του και τις καλλιτεχνικές του ανησυχίες. Η μετακίνησή του στη Νέα Υόρκη αποτέλεσε ορόσημο στην πορεία του ως καλλιτέχνη. Η πρώτη του ομαδική έκθεση ήταν στην Opportunity Gallery το 1929 και η πρώτη του ατομική στην Contemporary Art Gallery το 1933. Επιπλέον, ο ρόλος του Rothko υπήρξε καταλυτικός για το σχηματισμό της πρώτης ομάδας εξπρεσιονιστών στην Αμερική "The Ten" (1939-40), ενώ έργα του από αυτή την φάση εκτέθηκαν στη γκαλερί του J.B. Neuman το 1939.

Τα πρώτα έργα του στα τέλη της δεκαετίας του '20 αντλούσαν τη θεματολογία τους από πιο συμβατικά ζητήματα σε σύγκριση με τα μεταγενέστερα, όπως τοπία και γυμνά (βλ. πίνακα Untitled [Cityscape]-1936, σελ.13 και Seated Figure-1939, σελ. 14) και χαιρόνταν της αποδοχής των κριτικών. Με τη μετακίνησή του στη Νέα Υόρκη, παρατηρείται μια έντονη μεταστροφή στη θεματολογία των έργων του, στην τεχνοτροπία και γενικότερα σε όλη τη φιλοσοφία της δημιουργικής διαδικασίας. Ο Rothko υποστήριζε ότι οι μεγάλες διαστάσεις του καμβά δίνουν τη δυνατότητα στο θεατή να συμμετέχει στο έργο, ενώ τα μεγάλα πεδία χρώματος βοηθούν στην έκφραση των βαθύτερων συναισθημάτων. Το 1939 σταμάτησε να ζωγραφίζει για ένα χρόνο. Εστίασε το ενδιαφέρον του σε μελέτες σχετικά με ιδέες του για το ρόλο και τη διδασκαλία της τέχνης. Μέσα λοιπόν από πλήθος επιστολών του Rothko σε θεωρητικούς της τέχνης, είναι εμφανείς οι απόψεις του σχετικά με τον τρόπο διδασκαλίας της και τις τεχνικές και μεθόδους που θεωρούσε ως καταλληλότερες για την "σωστότερη" καθοδήγηση των νέων.

2. Πρώιμη Περίοδος. Ονειρικά Τοπία και Σουρεαλισμός και Μελέτες.

Δεκαετία του '30

Ο Rothko συχνά σύγκρινε τα έργα των παιδιών, με εκείνα των μοντέρνων καλλιτεχνών. Παρόμοιες αντιλήψεις του σχετικά με το “χαρακτήρα” της τέχνης, αποτυπώνονται και στην πληθώρα επιστολών σε θεωρητικούς της τέχνης.

Το 1934 με την επιστολή του «*Νέα Εκπαίδευση για Μελλοντικούς Καλλιτέχνες και Φιλότεχνους*» θεωρεί πως η απόκτηση εμπειρίας και η πειθαρχία είναι σημαντικά συστατικά για την επιτυχημένη εκπαίδευση ενός νέου καλλιτέχνη, όχι όμως σε τέτοιο βαθμό ώστε να στέκονται εμπόδιο στην ελεύθερη έκφραση του ταλέντου του. Φέρνοντας ως παράδειγμα την ομιλία και το τραγούδι, υποστηρίζει πως οι κανόνες τους δεν είναι αρκετοί από μόνοι τους χωρίς την προσωπικότητα του και την φαντασία του καθενός από εμάς για την περιγραφή μιας ιστορίας ή το τραγούδι μιας μελωδίας. Παρόμοια και στην ζωγραφική ο δάσκαλος πρέπει να δημιουργεί στον ανερχόμενο καλλιτέχνη το κατάλληλο περιβάλλον που θα του παρέχει ένα αίσθημα ασφάλειας για να δημιουργήσει και να εκφραστεί ελεύθερα. Ο ρόλος του διδάσκοντα σύμφωνα με το Rothko πρέπει να είναι προτρεπτικός, να ωθεί το νέο να ακολουθεί το ένστικτό του και να του δίνει συνεχώς κίνητρα για να ολοκληρώσει μια αρχική του ιδέα εξάπτοντας του τη φαντασία και τα συναισθήματά του, χωρίς να του θέτει κανόνες που το πιο πιθανό είναι να μπλοκάρουν την εκφραστική του έξαρση. Και αυτό, όπως παρατηρεί αποδεικνύεται και από το γεγονός πως η τέχνη των μικρών παιδιών είναι πιο ευφάνταστη και ειλικρινής από εκείνη των κανόνων και των μεθόδων, που παίρνει τη θέση της πρώτης, καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν και αρχίζουν να λειτουργούν περισσότερο με τη λογική παρά με το συναίσθημα και το ένστικτο.

Συγκεκριμένα, χαρακτηρίζει παρωχημένες τις μεθόδους κάποιων δασκάλων, οι οποίοι έκριναν την πρόοδο των μαθητών τους σύμφωνα με το βαθμό τελειοποίησης των παραδειγμάτων-τεχνικών που τους ανέθεταν. Αντίθετα πιστεύει πως οι νέοι καλλιτέχνες πρέπει να ενθαρρύνονται να εκφραστούν ελεύθερα και αυθόρμητα, πέρα από κανόνες και προκαθορισμένες μεθοδολογίες. Με αυτό τον τρόπο όχι μόνο αναπτύσσουν προσωπικό στυλ, αλλά προετοιμάζονται και για κοινωνιολογικούς σκοπούς.

Σύμφωνα με τη «*Συγκριτική Ανάλυση*» το 1941 μετά από μια εκτενή μελέτη στο ρόλο της τέχνης αλλά και της διδασκαλίας της σε μια εποχή έντονων κοινωνικοπολιτικών αλλαγών καταλήγει σε κάποια συγκεκριμένα συμπεράσματα. Ένα από αυτά αφορά τη “σχέση” της ζωγραφικής των παιδιών και της παραδοσιακής τέχνης. Ο Rothko έβρισκε πολλές ομοιότητες μεταξύ των έργων των παιδιών, των παραφρόνων, των πρωτόγονων και της μοντέρνας ζωγραφικής, με σκοπό την εφαρμογή των δεδομένων που προκύπτουν στην διδασκαλία των παιδιών. «Η ομοιότητα στην εμφάνιση και στο αισθητικό αποτέλεσμα του έργου των παιδιών, των πρωτόγονων φυλών, των παραφρόνων, και χαρακτηριστικές της “μοντέρνας ζωγραφικής»¹. Επιπλέον αναγνωρίζει την χρήση πλαστικών στοιχείων και το κοινοποιούμενο αποτέλεσμα τους. Συμβολικά σχήματα, κλίμακα, χώρος, γραμμή, χρώμα, υφή, ρυθμός, διευθέτηση. Συγγενείς μέθοδοι του αυθορμητισμού των παιδιών συναντώνται και στην παραδοσιακή τέχνη, όπως επίσης και στα υλικά, τη μέθοδο με το αποτέλεσμα και τη θεματολογία. Τέλος, ομοιότητες παρατηρούνται και στο στυλ. Στη συνέχεια κάνει λόγο για τη σημασία της φυσικής κλίσης ως βάση της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, διαχωρίζοντας την δημιουργική παραδοσιακή τέχνη από τον ακαδημαϊσμό, την δημιουργική ζωγραφική από τον πριμιτιβισμό και τη δημιουργική ελευθερία από την υλική.

Στην επιστολή του «*Ιδανικός Δάσκαλος*» υποστηρίζει πως ο δάσκαλος πρέπει με τη διαίσθησή του ν' αξιολογεί την προσωπικότητα και τις δυνατότητες τους παιδιού, ώστε να το οδηγήει στην σωστή κατεύθυνση. Επιπλέον, πρέπει να διακατέχεται από καλλιτεχνική ευαισθησία έτσι ώστε να κατανοεί την συναισθηματική φόρτιση του εκπαιδευόμενου και να τον ενθαρρύνει να ακολουθεί το ένστικτό του, να του προκαλεί ενθουσιασμό για την δημιουργική διαδικασία και γενικά να τον βοηθά να εκφραστεί ελεύθερα, διορθώνοντας μόνο την ανωριμότητα του στο χειρισμό. Το αποτέλεσμα που θα προκύψει είναι η αμοιβαία εκτίμηση μεταξύ τους, η οποία θα διευκολύνει την δημιουργική διαδικασία, και θα δώσει αυτοπεποίθηση στο νέο για τη συνέχεια. Ο Rothko σημειώνει πως η δημιουργικότητα του παιδιού χάνεται πριν την ηλικία των δώδεκα και πως συχνά μετά τα εννέα αντικαθίσταται από έναν πριμιτιβισμό που αποτελεί μια απομίμηση του δημιουργικού έργου. Ωστόσο, με τη συμμετοχή του παιδιού στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, γίνεται μια προσπάθεια άρσης αυτών των δυσκολιών. Επιπλέον, αποτελεί άσκηση για εκφραστικότητά του στη σχολική ζωή και γενικότερα τον γεμίζει με

¹ Ρόθκο, 2010: 40

πολλά εφόδια για την ενήλικη ζωή του. Για τον Rothko «η πρακτική της τέχνης είναι μια κοινωνική δράση»¹.

Το 1943 σε ένα από τα προσχέδιά ενός γράμματος στον εκδότη του αναφέρει πως οι ζωγράφοι της εποχής θα πρέπει να καταπιάνονται με θέματα όπως μορφές του αρχαϊκού και με τους μύθους από τους οποίους προέρχονται, καθώς οι επιρροές τους είναι ακόμα έντονες. Σύμφωνα με το Rothko σκοπός του καλλιτέχνη είναι να προβάλλει τον κόσμο στο θεατή μέσα από τη δική του σκοπιά, και παραδέχεται πως δεν μπορεί να κατανοήσει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι κριτικοί. Παράλληλα παρατηρείται και η προαναφερθείσα αλλαγή στα έργα του Rothko. Αλλαγή στην τεχνοτροπία και κυρίως στην επιλογή των θεμάτων, καθώς τώρα αφορμή δημιουργίας αποτελούν οι πολιτικές εξελίξεις, κοινωνικά ζητήματα και ο πόλεμος. Υποστηρίζει με πάθος το σουρεαλισμό καθώς θεωρεί πως παρέχει ένα ιδιαίτερος ευρύ φάσμα δημιουργίας. Τα έργα του παρουσιάζουν ριζική αλλαγή από τα μέσα της δεκαετίας του '40 (κυρίως από το 1947 και μετά). Στρέφει το ενδιαφέρον του σε διαφορετική θεματολογία, όπως στους μύθους και τα έργα του είναι πιο αφηρημένα. Αρχίζει ολοένα να οργανώνει τα έργα του σε μεγάλες επιφάνειες καμβά και να χρησιμοποιεί ποικίλες τεχνικές και υλικά. Ο Rothko μέσα στην έκρυθμη πολιτική και κοινωνική κατάσταση της εποχής οδηγεί το έργο του σε μια νέα κατεύθυνση που χαρακτήρισε έντονα την συνολική του πορεία ως καλλιτέχνη.

¹ Ρόθκο, 2010: 50

**3. Μια χρονολογική παρουσίαση των έργων του κατά την ώριμη περίοδο (1928-46).
1928**

Portrait of Rothko's Mother.
1928-31. Oil on canvas, 19 7/8 x 16 in

1929

Untitled. 1929-32. Oil on canvas mounted on board,
field: 15 1/4 x 11 1/8 in. (38.7 x 28.3 cm); Image 13 1/21 x 9 1/4 in. (34.3 x 23.5 cm).

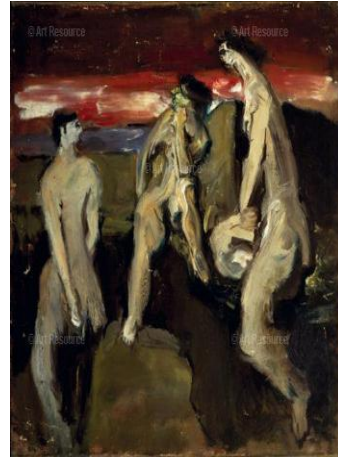
1930

Untitled. 1930. Oil on canvas, 28 x 17 in. (71.1 x 43.2 cm).

Untitled. 1930. Oil on canvas, 25 x 15 1/4 in. (63.5 x 38.7 cm).

Untitled. 1930. Oil on canvas, 21 x 27 in. (53.3 x 68.6 cm).

Untitled. 1930. Oil on canvas, 19 x 25 in. (48.3 x 63.6 cm).

Untitled. 1930. Oil on canvas, 31 1/4 x 16 in. (79.4 x 40.6 cm).

Untitled. 1930. Oil on canvas, 25 3/8 x 32 in. (64.5 x 81.3 cm).

Untitled. 1930. Oil on canvas, 12 x 26 in. (30.5 x 91.4 cm).

Untitled. Oil on canvas,
27 3/4 x 36 in. (70.5 x 91.4 cm).

Untitled. Oil on black canvas,
32 1/2 x 25 1/2 in. (82.6 x 64.8 cm).

Untitled. Oil on canvas,
39 3/4 x 28 3/4 in.

1931

Untitled. 1931. Oil on canvas,
39 3/4 x 28 1/2 in. (101 x 72.4 cm).

Untitled. 1931. Oil on canvas,
39 3/4 x 28 1/2 in. (101 x 72.4 cm).

1932

Untitled. 1932. Oil on canvas
3/4 x 24 in. (80.7 x 61 cm).

Folded Hands. 1932/33. Oil mounted on board, 3 1
on linen wrapped around cardboard.

1933

Untitled, 1933-34. Oil on canvas,
32 1/2 x 25 1/2 in. (82.6 x 64.8 cm).

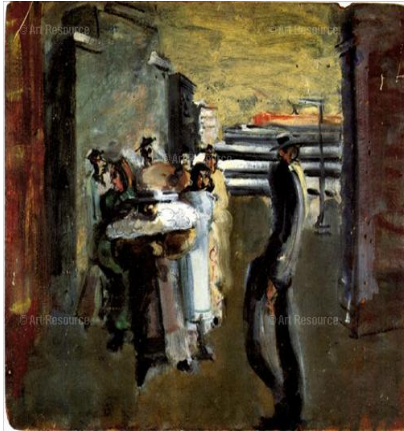

Sculptress. 1933/34. Oil on canvas,
31 3/4 x 21 1/2 in. (3096.30).

Discourse. 1933/34. Oil on linen,
16 x 19 3/4 in. (3205.30).

1934

Untitled. 1934. Oil on hardboard,
24 x 30 1/8 in. (61.0 x 76.5 cm).

Untitled. 1934. Oil on canvas,
36 x 22 in. (91.4 x 55.9 cm).

Untitled. 1934. Oil on canvas
24 3/4 x 18 7/8 in. (62.9 x 47.9 cm)

1935

Subway. 1935. Oil on canvas,
24 x 18 in. (62.33.36).

1936

Untitled [Cityscape]. 1936. Oil on canvas, 28 x 36 cm (71.1 x 91.4 cm).

Untitled. 1936. Oil on canvas, 36 x 30 in. (91.4 x 76.2 cm).

Portrait of Mary. 1936. Oil on canvas, 36 x 28 1/8 in.

1937

Untitled [Children Around a Table]. 1937. Oil on canvas, 30 x 38 3/4 in. (3067.34).

1938

Untitled. 1938. Oil on canvas,
50 x 37 in. (127 x 94 cm).

Untitled. 1938-39. Oil on gesso board,
11 7/8 x 8 15/16 in. (30.2 x 21.1 cm).

Untitled. 1938. Oil on canvas,
29 3/4 x 26 in. (75.6 x 91.4 cm).

1939

Seated Figure. 1939. Oil on linen,
27 3/4 x 20 in. (70.5 x 50.8 cm).

Untitled. 1939. Oil on canvas,
36 x 28 in. (91.4 x 71.1 cm).

Untitled. 1939. Oil on gesso board,
19 x 13 15/16 in. (48.3 x 35.5 cm).

1941

Crucifix, 1941-42. Oil on canvas,
27 x 23 in. (68.6 x 58.4 cm).

1942

Untitled, 1942. Oil on canvas,
39 7/8 x 29 7/8 in. (101.3 x 75.9 cm).

Sacrifice of Iphigenia, 1942. Oil on canvas,
50 x 36 7/8 in. (127 x 93.7 cm).

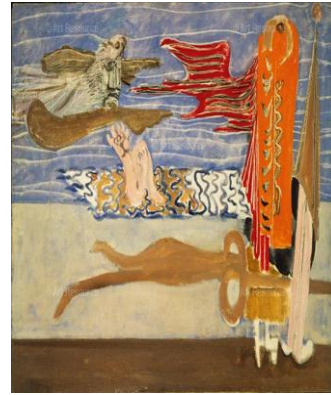
1943

Untitled. 1943. Oil on canvas
30 x 35 7/8 in. (76.2 x 91.1 cm).

Untitled. 1943. Oil on canvas,
18 7/8 x 12 15/16 in.

Iphigenia and the Sea 1943
Oil on canvas, 35 3/4 x 48 in

1944

Untitled. 1944. Oil on canvas
38 1/8 x 27 1/8 in. 96.8 x 68.9 cm).

Untitled. 1944. Oil on canvas,
65 3/4 x 57 1/2 in.

Untitled. 1944. Watercolor on paper,
41 x 27 in.

1945

Untitled. 1945. Oil on canvas,
39 x 27 1/4 in. (99.1 x 69.2 cm).

Omens of God and Birds. 1945.
Oil on canvas, 39 5/8 x 27 5/8 in.

Untitled. 1945. Oil on canvas,
39 1/4 x 27 1/2 in.

1946

Personage. 1946. Oil on canvas
48 1/2 x 26 in. (132.2 66 cm)

Aeolian Harp/ No. 7. 1946. Oil on canvas,
38 1/2 x 54 3/8 in. (3020.46).

4. Όψιμη Περίοδος. Διαμορφώνοντας Ένα Προσωπικό Στυλ.

Καθοριστικό έτος για τη διαμόρφωση του κυρίαρχου στυλ που χαρακτηρίζει την υπογραφή του Ρόθκο υπήρξε το 1947. Οι «πολύμορφου» πλέον πίνακές του εγκατέλειψαν τους συμβατικούς τίτλους και προσδιορίστηκαν με σκέτους αριθμούς ή χρώματα¹. Η αλλαγή στην απλή αυτή τιτλοφόρηση αντικατοπτρίζεται στο γεγονός πως ο Ρόθκο σταμάτησε να εξηγεί τη σημασία του έργου του, καθώς όπως ισχυριζόταν και ο ίδιος «η σιωπή είναι ακριβής», φοβούμενος ότι τα λόγια θα παρέλυναν το μυαλό και τη φαντασία του θεατή. Μια αλλαγή που αποτελεί «μια βέβαιη ένδειξη ότι είχε γυρίσει σελίδα στην τέχνη του»².

Επιπλέον, τα έργα του Ρόθκο από το 1947 και μετά διακρίνονταν για τις στενές τονικές σχέσεις ανάμεσα σε μεγάλες ορθογώνιες χρωματικές επιφάνειες. Η τέχνη του από «βιομορφική αφαίρεση» κατέληξε σε μια αφαίρεση «χρωματικού πεδίου», όπου τα σχήματα έπαιζαν τον ρόλο του εκτελεστή³. Και όπως παραλλήλιζε συχνά τα έργα του με δράματα, ο Ρόθκο ανέφερε ότι «οι μορφές στους πίνακές του είναι οι ηθοποιοί. Έχουν δημιουργηθεί από την ανάγκη για μια ομάδα ηθοποιών που μπορούν να κινούνται δραματικά χωρίς αμηχανία και να χειρονομούν χωρίς ντροπή»⁴.

Το χρώμα στα έργα του Ρόθκο δεν αποτελεί την κινητήρια δύναμη των συναισθημάτων. Όπως ισχυριζόταν και ο ίδιος δεν τον ενδιέφερε το χρώμα αλλά η εικόνα η οποία δημιουργείται⁵. Εν τούτοις αυτό που δημιουργεί οπτική δύναμη στα έργα του είναι ο κορεσμός παρά το χρώμα. Τα περισσότερα έργα του Ρόθκο έχουν ένα μονόχρωμο βάθος επάνω στο οποίο αιωρούνται ορθογώνια με ασαφή περιγράμματα (εικ. 1). Μέχρι το 1950 τα ορθογώνια είχαν μειωθεί σε δύο, τρία και τέσσερα, ευθυγραμμίζοντάς τα κάθετα έναντι σε ένα έγχρωμο έδαφος. Οι μορφές και ο χώρος γίνονται ένα· είχε δημιουργήσει «ένα νέο είδος ενότητας, μια νέα μέθοδος επίτευξης ενότητας»⁶. Αυτό που δεν άφησε την τέχνη του να εξαντληθεί «λόγω της

¹ Foster, 2007: 350

² ό.π.

³ Στάγκος, 2005: 278

⁴ Ρόθκο, 2010: 81

⁵ ό.π.: 109

⁶ Ρόθκο, 2010: 109

μανιακής υπερπαραγωγής του καλλιτέχνη»¹ ήταν η διαρκής επινοητικότητα των χρωματικών συγχωριών, καθώς και η αινιγματική ενότητα στη σχέση μορφή και χώρος-πεδίο.

Εικόνα 1: Untitled. 1958 [?]. Oil on canvas, 16 3/4 x 17 1/8 x 2 1/8 in

Ο χώρος στα έργα του είναι αβαθής και ψευδαισθητικός. Οι πίνακες έχουν χώρο, καθώς επιχειρεί «να κάνει σαφές το σκοτεινό» ή μεταφυσικά να κάνει «κοντινό το απόμακρο» για να το φέρει, όπως ισχυριζόταν και ο ίδιος σε ένα γραπτό του περί του χώρου το 1954, «στην τάξη της ανθρώπινης και βαθιά προσωπικής κατανόησής» του².

Άλλο ένα χαρακτηριστικό της όψιμης ζωγραφικής περιόδου του Ρόθκο, συγκεκριμένα από το 1949 και μετά, ήταν οι συνθέσεις σε μεγάλες διαστάσεις. Ο Ρόθκο επιζητούσε η σχέση μεταξύ των έργων του και του θεατή να είναι μια σχέση οικειότητας και ιδιωτική. Το 1951 σε ένα κείμενό του με τίτλο «Πως να συνδυάζουμε αρχιτεκτονική, ζωγραφική και γλυπτική», ανέφερε ότι: «Ζωγραφίζω πολύ μεγάλους πίνακες, αντιλαμβάνομαι ότι ιστορικά η λειτουργία της ζωγραφικής μεγάλων πινάκων είναι κάτι πολύ μεγαλόστομο και πομπώδες. Εν τούτοις, ο λόγος που τους ζωγραφίζω είναι ίσα ίσα επειδή θέλω να είμαι πολύ προσωπικός και ανθρώπινος.

¹ Foster, 2007:352

² Ρόθκο, 2010: 136

Το να ζωγραφίζεις έναν μικρό πίνακα είναι να τοποθετείσαι έξω από την εμπειρία σου, να κοιτάζεις μια εμπειρία σαν με στερεοσκόπιο ή με σμικρυντικό φακό. Εν τούτοις, όταν ζωγραφίζεις τον μεγαλύτερο πίνακα, είσαι μέσα σ'αυτόν. Δεν είναι κάτι που το ελέγχεις»¹. Για τον Ρόθκο, λοιπόν, καθοριστικό ρόλο παίζει η απορρόφηση του θεατή μπροστά στο πίνακά του καθώς φανταζόταν τον θεατή «σαν κάποιον που να στέκει μόνος μπροστά στον πίνακα»². Είναι μια σχέση αυτοσυγκέντρωσης και σιωπής.

Για να επιτύχει όμως η σχέση οικειότητας μεταξύ του πίνακα και του θεατή μεγάλο ρόλο παίζει και η σωστή τοποθέτηση του πίνακα μεγάλων διαστάσεων. Σε μια αλληλογραφία του με την Katharine Kuh, όπου της πρότεινε ιδέες για τον τρόπο τοποθέτησης των πινάκων του, ανέφερε πως οι πίνακές του «είναι πολύ προσωπικοί και έντονοι, και είναι κάθε άλλο παρά διακοσμητικοί, έχουν ζωγραφιστεί σε κλίμακα κανονικού χώρου ζωής και όχι σε κλίμακα ενός ιδρύματος. Μπουκλώνοντας την αίθουσα με το αίσθημα του έργου, οι τοίχοι νικιούνται και η δύναμη του κάθε μεμονωμένου έργου γίνεται πιο εμφανής»³. Επίσης της πρότεινε να κρεμαστούν «όσο πιο κοντά στο δάπεδο γίνεται, γιατί έτσι ζωγραφίστηκαν»⁴ (εικ.1). Η λάθος τοποθέτηση λοιπόν των μεγάλων πινάκων θα αποτελούσε διαστρέβλωση του νοήματός τους καθώς ο θεατής θα πρέπει να τους συναντήσει από πολύ κοντά, «ούτως ώστε η πρώτη εμπειρία του να είναι ότι βρίσκεται μέσα στον πίνακα»⁵, αποτελώντας με αυτό τον τρόπο το κλειδί της ιδεώδους σχέσης του.

¹ Ρόθκο, 2010: 98

² Στάγκος, 2005: 280

³ Ρόθκο, 2010:121

⁴ ό.π.

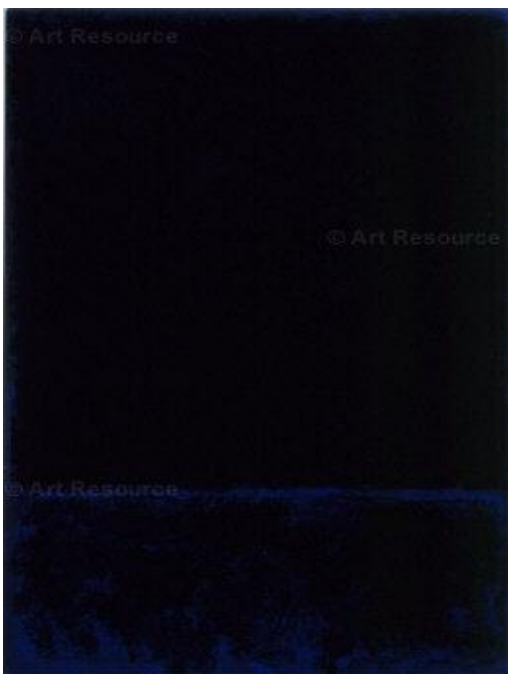
⁵ ό.π.

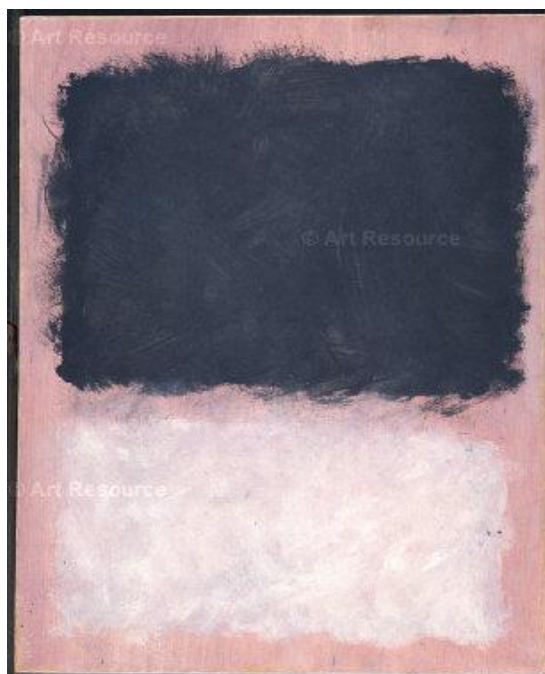
Εικόνα 1: ο Ρόθκο στο στούντιό του West Street 53a.

Τα τελευταία έργα του Ρόθκο χαρακτηρίζονται για τις σκοτεινές τονικότητες, τα βαθιά και σκούρα χρώματα ενώ τα μοτίβα, δηλαδή τα ορθογώνια, αποκτούν μια πιο άμεση σχέση με το πεδίο και συγκεκριμένα ενσωματώνονται σε αυτό (εικ.3). Σύμφωνα με την ιστορικό τέχνης Dore Ashton «οι επιφάνειές του ήταν βελούδινες σαν ποιήματα της νύχτας»¹. Ο Ρόθκο έπασχε από κατάθλιψη γεγονός που επηρέασε και την τέχνη του αφού από το 1957 και κυρίως τη δεκαετία του 1960 το έργο του άρχισε να εμπεριέχει σαφείς νύξεις για τον θάνατο. Μόνο ορισμένες εξαιρέσεις εντοπίζονται στην σκοτεινή αυτή περίοδο του Ρόθκο, όπου χρησιμοποιεί ένα ηπιότερο φάσμα ροζ και μπλε που θυμίζουν νεότερα έργα του (εικ.4).

¹ Sandler, 1983: 11

Εικόνα 3: Untitled. 1969. 24 x 18 in.
Acrylic on paper mounted on panel.

Εικόνα 4: Untitled. (1967). , 24 x 17 1/2 in.
Oil on paper on canvas.

Στις 25 Φεβρουαρίου του 1970, ο Oliver Steindecker , βοηθός του Ρόθκο, βρήκε τον καλλιτέχνη νεκρό στο στούντιό του. Ο Ρόθκο αυτοκτόνησε από υπερβολική χρήση βαρβιτουρικών έχοντας, συνάμα, κόψει με ξυράφι τα χέρια του. Ο ίδιος ήταν ήδη πολύ άρρωστος, καθώς ο ιατροδικαστής επιβεβαίωσε μετά την νεκροψία ότι ο χρόνος ζωής του καλλιτέχνη ήταν πολύ μικρός. Η αρρώστια του αποτελεί μια από τις αιτίες που εξηγεί, για πολλούς, την αυτοκτονία του. Ωστόσο, την περίοδο αυτή ο Ρόθκο δεχόταν πολλές πιέσεις από τη Marlborough Gallery και τον Bernard Reis, δικηγόρος και σύμβουλος του Ρόθκο. Άλλες αιτίες που επίσης εξηγούν την αυτοκτονία του καλλιτέχνη, είναι ότι ο ίδιος ένιωθε ένα πλήθος δυσάρεστων συναισθημάτων, λόγω του ότι δεν ήταν πλέον παραγωγικός, ότι «ένιωθε να τον απορρίπτει ένας καλλιτεχνικός κόσμος που είχε χαρίσει τη στιγμιαία του εύνοια σε νεότερους και κατώτερους ζωγράφους»¹ και ότι ο ίδιος έδειχνε πολύ θυμωμένος που έβλεπε τα έργα του να αντιμετωπίζονται μόνο σαν εμπορεύματα. Όλα αυτά τα δυσάρεστα και καταλυτικά για τον ίδιο συναισθήματα τον οδήγησαν αρχικά στην κατάθλιψη, γεγονός που αποδεικνύεται και στα τελευταία έργα του όπου χρησιμοποιεί μια σκοτεινή παλέτα χρωμάτων, και τελικά στην αυτοκτονία.

¹ Ρόθκο, 2010: 164

5. Μια χρονολογική παρουσίαση των έργων του κατά την όψιμη περίοδο (1947-50).

1947

Untitled. 1947. Oil on canvas, 53 7/8 x 30 7/8 in. (3004.47).

Untitled. 1947. Oil on canvas, 42 3/4 x 28 1/8 in. (3168.47).

No. 21. 1947. Oil on canvas, 39 1/4 x 38 1/4 in. (3242.47).

Untitled [Verso]. 1947. Oil on canvas, 54 3/8 x 35 in. (3010.47).

Untitled. 1947. Oil on canvas, 39 x 27 3/8 in. (3042.47).

Untitled [Recto]. 1947. Oil on canvas, 54 3/8 x 35 in. (3010.47).

Untitled. 1947. Oil on canvas, 88 x 57 3/8 in. (5101.47).

Untitled. 1947. Oil on canvas, 50 5/16 x 43 1/4 in. (5191).

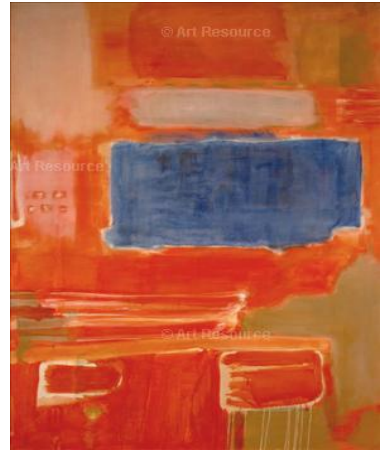
1948

Untitled. 1948. Oil on canvas,
62 x 32 1/8 in. (3248.48).

Vernal Memory/ No. 12. 1948. Oil on canvas,
55 3/4 x 32 1/8 in. (3264.48).

Untitled. 1948. Oil on canvas,
88 7/8 x 65 in. (5007.47).

Untitled. 1948. Oil on canvas,
53 1/2 x 39 7/16 in. (3247.48).

Untitled. 1948. Oil on canvas,
69 x 49 3/4 in. (4008.48).

Untitled. 1948. Oil on canvas,
77 3/4 x 42 cm. (4000.48).

1950

Untitled. 1950. Oil on canvas
67 1/2 x 45 3/8 in. (171.5 x 115.3 cm)

Untitled. 1950. Oil on canvas,
40 3/4 x 21 in. (5229.50c)

No. 5/No. 22. 1950 (dated on reverse 1949).
Oil on canvas, 9' 9" x 8' 11 1/8" (297 x 272 cm)

Number 10. 1950. Oil on canvas.
7' 6 3/8" x 57 1/8".

1951

No. 13 [?]. 1951. Oil on canvas,
28 3/4 x 57 3/4 in. (5167.51).

No. 14. 1951. Oil on canvas,
56 1/2 x 65 in. (5148.51).

Untitled. Ca. 1951-52. Oil on canvas,
189.0 x 100.8 cm.

1954

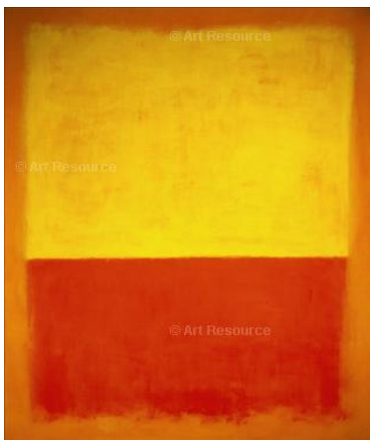
Untitled. 1954. Oil on canvas,
91 1/8 x 59 1/2 in. (5154.54).

No. 203 [?]. 1954. Oil on canvas,
83 1/2 x 67 3/4 in. (5233.54).

Untitled. 1954. Oil on canvas,
30 1/8 x 15 in. (5230.54).

No. 12. 1954. Oil on canvas,
115 x 91 in. (5137.54).

1955

Untitled. 1955. Oil on canvas,
62 1/2 x 54 1/2 in. (5224.55).

Untitled. 1955. Oil on canvas,
79 3/4 x 67 3/4 in. (5031.55).

Red on Orange. 1955. Oil on canvas,
69 1/8 x 55 3/4". (690.1990)

1956

Untitled. 1956. Oil on canvas,
91 1/4 x 69 in. (5156.56).

1957

No. 1. 1957. Oil on canvas,
58 1/2 x 69 1/2 in. (5235.57).

No.15. 1957. Oil on canvas,
105 x 116 3/4 in. (5133.57).

Light Red over Black. 1957. Oil on canvas.
232.7 x 152.7 cm.

Light Red Over Black, 1957. Oil on canvas, 91 5/8 x 60 1/8 in. (232.5 x 152.5 cm).

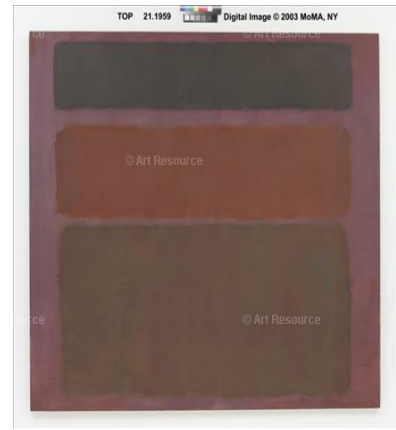
1958

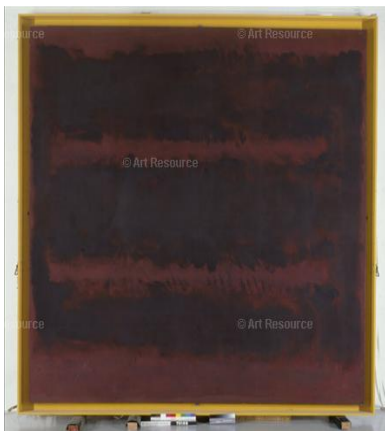
Untitled. 1958. Oil on canvas, 55 7/8 x 94 1/2 in. (5181.NA).

Untitled. 1958 [?]. Oil on canvas, 16 3/4 x 17 1/8 x 2 1/8 in. (MAR(?)8813).

No. 16 (Red, Brown, and Black). 1958. Oil on canvas. 8' 10 5/8" x 9' 9 1/4".

Black on Maroon (Seagram Building series). 1958. Oil on canvas, 105 x 95 in.

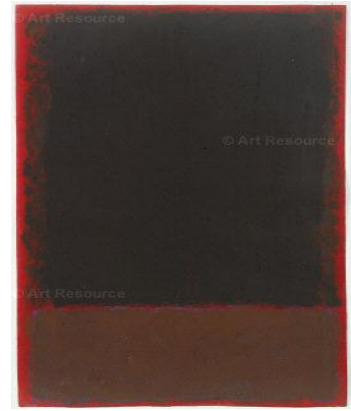
1959

Red on Maroon (Seagram Building series). Untitled. 1959. Tempera on paper, 1959. Oil on canvas. 266.7 x 238.8 cm.

38 1/4 x 25 1/4 in.

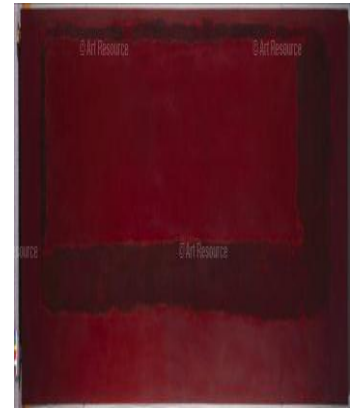
Untitled. 1959. Tempera on paper, 37 1/2 x 24 1/2 in.

Untitled. 1959. Tempera on paper, 38 x 25 in.

Mural, Section 6. 1959. Mixed media on canvas, 72 1/8 x 179 in. (6009.59).

Red on Maroon 1959. Oil on canvas, 72 x 180 in.

Red on Maroon. 1959. Oil on canvas, 72 x 180 in.

Black on Maroon . 1959. Oil on canvas, 105 x 90 in. (228.6 x 266.7 cm).

Red on Maroon , 1959. Oil on canvas, 105 x 180 in.

1960

No. 64. 1960. Oil on canvas, 116 1/2 x 104 1/2 in. (5127.60).

Untitled. 1960. Oil on canvas, 93 1/4 x 56 3/4 in. (5116.60).

Untitled. 1960. Oil on canvas, 52 x 52 1/4 in. (5252.60).

1961

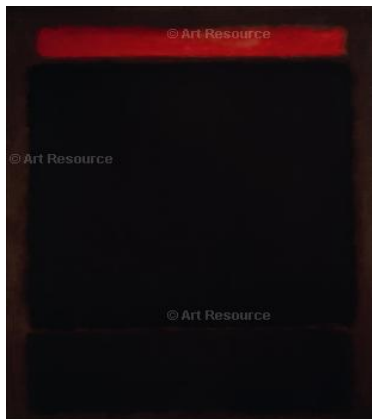

Untitled, 1960-61. Work on paper.

Untitled. 1961. Oil on canvas, 104 1/2 x 92 1/2 in. (5130.61).

1963

No. 5 (Red, Black and Brown-Black), 1963. Oil on canvas, 90 x 69 in.

No. 10, Brown, Black, Sienna on Dark Wine. 1963. Oil on canvas, 69 x

No. 14 (Browns over Dark). 1963. Oil on canvas, 86 5/8 x 67 3/4 in.

1964

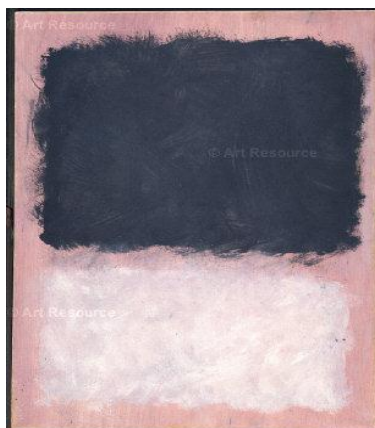
Untitled. 1964 [or] 1960. Oil on canvas,
90 x 69 in. (5118.60).

1965

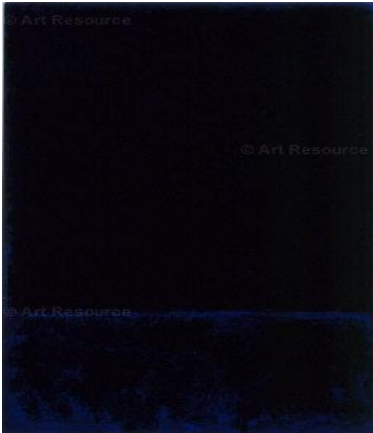
Untitled. 1965. Oil on canvas,
180 x 114 in.

1967

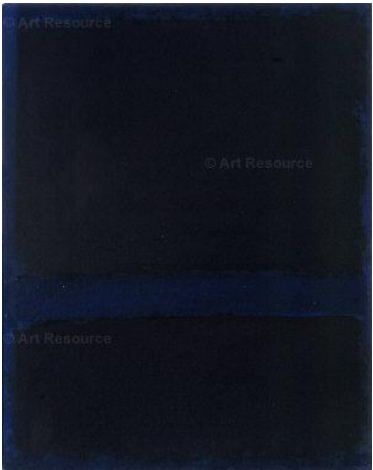
Untitled. (1967). Oil on paper on canvas,
24 x 17 1/2 in (61 x 44.5 cm).

1968

Untitled. 1968. Acrylic on paper mounted on masonite, 39 x 25 1/2 x 1 1/2 in.

1969

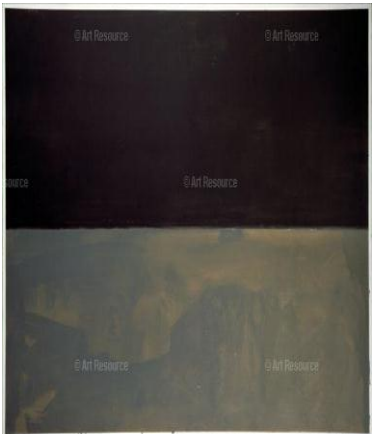
Untitled. 1969. Acrylic on paper mounted on panel, 24 x 18 in.

Untitled. 1969. Acrylic on paper, mounted on canvas, 81 1/4 x 93 1/4 in. (5218.69). 72 x 3/16 x 38 9/16 in.

Untitled. 1969. Acrylic on canvas,

Untitled. 1969. Acrylic on canvas, 69 3/4 x 117 in.

Untitled. 1969. Acrylic on paper, 51 5/8 x 41 in.

Ανακεφαλαίωση.

Ανακεφαλαιώνοντας, η ζωγραφική δράση του Ρόθκο διακρίνεται σε δύο περιόδους. Κατά την πρώτη περίοδο (1947), ο Ρόθκο ζωγράφιζε περισσότερο ονειρικά τοπία και σουρεαλιστικά. Κατά την δεύτερη περίοδο (1947-70), οι πίνακές του απέκτησαν μια αφαίρεση χρωματικού πεδίου με τα γνωστά του ορθογώνια πάνω σε ένα μονόχρωμο φόντο. Οι ώριμοι αυτοί πίνακές του (κυρίως από το 1950 και μετά) αποτέλεσαν το στυλ της υπογραφής του.

Ιστορικά ο καλλιτέχνης άνηκε στο ρεύμα της αφηρημένης εξπρεσιονιστικής ζωγραφικής, κάτι που ο ίδιος δεν το δεχόταν. Επίσης, είχε ζήσει και τους δύο παγκόσμιους πολέμους, γεγονός που καθόρισαν την καριέρα του. Ο Ρόθκο υποστήριζε την απόλυτη ελευθερία στην έκφραση του καλλιτέχνη. Μια ελευθερία η οποία ένιωθε ότι βρίσκεται σε κίνδυνο από την βασιλεία των εμπόρων τέχνης και την ανώφελη για τον ίδιο κριτική των τεχνοκριτών που περιόριζε την φαντασία του θεατή θέτοντάς της ταμπέλες.

Τέλος, έχοντας μια πολυτάραχη ζωή, ο Ρόθκο τα τελευταία δύο χρόνια μετακόμισε στο στούντιό του και ύστερα από μια σειρά πιέσεων, απογοητεύσεων, σωματικών και ψυχικών διαταραχών αυτοκτόνησε στις 25 Φεβρουαρίου του 1970. Η ζωγραφική του, όμως, συνεισφορά στην ιστορία της τέχνης τον καθιστά ένα από τους κορυφαίους αμερικανούς ζωγράφους του 20^{ου} αιώνα.

Βιβλιογραφία

Δασκαλοθανάσης, Νίκος. *Από τη Μινιμαλιστική στην Εννοιολογική Τέχνη. Μια Κριτική Ανθολογία* (μετφ. Πανάγου, Ελεάννα). Αθήνα: Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, 2006.

Foster, Hal. *Η Τέχνη από το 1900: Μοντερνισμός, Αντιμοντερνισμός, Μεταμοντερνισμός*. (συντελ. Krauss Rosalind, Bois Yve-Alain, Buchloh Benjamin H.D., μετφ. Παπανικολάου, Μιλτιάδης). Αθήνα: Επίκεντρο, 2007.

Στάγκος, Νίκος. *Έννοιες της Μοντέρνας Τέχνης. Από τον Φοβισμό στον Μεταμοντερνισμό*. (μετφ. Παππάς, Ανδρέας). Αθήνα: ΜΙΕΤ, 2005.

Harrison, Charles and Wood, Paul. *Art in Theory, 1900-1990: An anthology of changing ideas*. Oxford: Blackwell, 1997.

Breslin, James E. B. *Mark Rothko. A Biography*. Chicago: University of Chicago Press, 1998.

Ρόθκο, Μάρκ. *Κείμενα για την Τέχνη (1934-1969)*. (μετφ. Τομανάς, Βασίλης). Αθήνα: Νησίδες, 2010.

Sandler, Irving. *Mark Rothko Paintings, 1948-1969*. New York: Pace Gallery Publications, 1983.

Άρθρο

Fuller, Peter (Aug., 1987). *The Burlington Magazine*, Review: Mark Rothko, 1903-1970. London, Tate Gallery. Vol. 129, No. 1013. pp. 545-547

Ιστογραφία

<http://www.nga.gov/feature/rothko/rothkosplash.html>

http://www.artcyclopedia.com/artists/rothko_mark.html

<http://www.bc.edu/research/elements/issues/2006s/elements-spring06-article7.pdf>

Εικονογραφία

www.artres.com